

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2010. gada 23. februārī *

Lieta C-480/08

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)* (Apvienotā Karaliste) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2008. gada 10. oktobrī un kas Tiesā reģistrēts 2008. gada 7. novembrī, tiesvedībā

Maria Teixeira

pret

London Borough of Lambeth,

Secretary of State for the Home Department.

* Tiesvedības valoda — angļu.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*] un P. Linda [*P. Lindh*], tiesneši K. V. A. Timmermanss [*C. W. A. Timmermans*], A. Ross [*A. Rosas*] (referents), K. Šimans [*K. Schiemann*], P. Kūris [*P. Kūris*], E. Juhāss [*E. Juhász*], L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], T. fon Danvics [*T. von Danwitz*] un A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*],

ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],
sekretārs K. Malaceks [*K. Malacek*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2009. gada 2. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- M. Teikseiras [*M. Teixeira*] vārdā — R. Gordons [*R. Gordon*], QC, un A. Berijs [*A. Berry*], *barrister*, kurus pilnvarojusi N. Klarksone [*N. Clarkson*], *solicitor*,
- *London Borough of Lambeth* vārdā — T. Vanegans [*T. Vanhegan*], *barrister*,
- Apvienotās Karalistes valdības vārdā — V. Džeksone [*V. Jackson*], pārstāve, kurai palīdz K. Lūiss [*C. Lewis*], QC,

- Dānijas valdības vārdā — J. Līsbergs [*J. Liisberg*] un R. Holdgārds [*R. Holdgaard*], pārstāvji,
- Portugāles valdības vārdā — L. Fernandišs [*L. Fernandes*] un M. F. Piņeiro [*M. F. Pinheiro*], pārstāvji,
- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — D. Maidani [*D. Maidani*] un M. Vailterspins [*M. Wilderspin*], pārstāvji,
- EBTA Uzraudzības iestādes vārdā — N. Fengers [*N. Fenger*], kā arī L. Armati [*L. Armati*] un I. Haugere [*I. Hauger*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2009. gada 20. oktobra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- ¹ Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV L 257, 2. lpp.), kas grozīta ar Padomes 1992. gada 27. jūlija Regulu (EEK) Nr. 2434/92 (OV L 245, 1. lpp.; turpmāk tekstā — “Regula Nr. 1612/68”), 12. panta un Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK,

72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV L 158, 77. lpp.; precizējumi — OV 2004, L 229, 35. lpp.; OV 2005, L 197, 34. lpp., un OV 2007, L 204, 28. lpp.), interpretāciju.

- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp M. Teikseiru un *London Borough of Lambeth* (Lambeta pašvaldība Londonā), kā arī *Secretary of State for the Home Department* [Iekšlietu ministriju] par to, ka minētā municipalitāte noraidīja M. Teikseiras lūgumu piešķirt viņai mājokļa pabalstu.

Atbilstošās tiesību normas

Eiropas Savienības tiesiskais regulējums

- 3 Regulas Nr. 1612/68 piektais preambulas apsvērums ir izteikts šādā redakcijā:

“tā kā brīvu pārvietošanos varēs īstenot saskaņā ar objektīviem standartiem, brīvi un ar cieņu tikai tad, ja vienlīdzīgu attieksmi faktiski un normatīvajos aktos īstenošos visos jautājumos, kas ir saistīti ar algotu darbu un tiesībām uz mājokli, kā arī novērsīs šķēršļus, kas apgrūtina darba ņēmēju mobilitāti, īpaši attiecībā uz darba ņēmēja tiesībām apvienoties ar savu ģimeni un nosacījumiem, saskaņā ar kuriem šo ģimeni integrē uzņēmējā [uzņēmējā] valstī.”

4 Regulas Nr. 1612/68 10. pantā ir noteikts:

“1. Ja darbaņēmējs, kas ir vienas dalībvalsts pilsonis, strādā algotu darbu citā dalībvalstī, kopā ar viņu drīkst apmesties:

- a) šā darbaņēmēja laulātais un viņu bērni, kas ir jaunāki par 21 gadu vai arī atrodas [ir] viņa apgādībā;
- b) darbaņēmēja un viņa laulātā apgādībā esošie augšupējie radnieki.

2. Dalībvalstis atbalsta tādu ģimenes locekļu uzņemšanu, kas neatbilst 1. punktam, ja viņi atrodas [ir] iepriekšminētā darbaņēmēja apgādībā vai arī dzīvoja kopā ar šo darbaņēmēju valstī, no kuras tas ieradās.

3. Saskaņā ar 1. un 2. punktu darbaņēmējam jābūt mājoklim, kas ir līdzvērtīgs normālam attiecīgās valsts darbaņēmēja mājoklim tajā reģionā, kur viņš strādā algotu darbu; šī norma nedrīkst radīt diskrimināciju starp vietējiem darbaņēmējiem un darbaņēmējiem no citām dalībvalstīm.”

5 Regulas Nr. 1612/68 11. pantā ir noteikts:

“Ja dalībvalsts pilsonis strādā kā darbaņēmējs vai kā pašnodarbināta persona citā dalībvalstī, viņa laulātais un bērni, kas ir jaunāki par 21 gadu vai arī atrodas [ir] viņa

apgādībā, ir tiesīgi strādāt kā darba ņēmēji tajā pašā dalībvalstī arī tad, ja viņi nav nevienas dalībvalsts pilsoņi.”

6 Regulas Nr. 1612/68 10. un 11. pants saskaņā ar Direktīvas 2004/38 38. panta 1. punktu no 2006. gada 30. aprīļa ir atcelti.

7 Regulas Nr. 1612/68 12. pantā, kurš nav to šīs regulas normu vidū, kas ir atceltas ar Direktīvu 2004/38, ir paredzēts:

“Ja dalībvalsts pilsoņa, kas ir vai ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, bērni uzturas tās teritorijā, viņus uzņem vispārējās izglītības, mācekļa un profesionālās izglītības programmās ar tādiem pašiem nosacījumiem kā minētās valsts pilsoņus.

Dalībvalstis atbalsta mēģinājumus dot iespēju šiem bērniem apgūt minētās programmas ar pēc iespējas labākiem nosacījumiem.”

8 Direktīvas 2004/38 preambulas trešais un sešpadsmitais apsvērums ir izteikti šādā redakcijā:

“(3) Savienības pilsonībai vajadzētu būt dalībvalstu piederīgo pamatstatusam, viņiem īstenojot savas brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības. Tādēļ, lai vienkāršotu un nostiprinātu visu Savienības pilsoņu brīvas pārvietošanās un

uzturēšanās tiesības, ir jākodificē un jāpārskata Kopienas tiesību akti, kas atsevišķi attiecas uz darba ņēmējiem, pašnodarbinātām personām, kā arī studentiem un citām ekonomiski neaktīvām personām.

[..]

- (16) Kamēr vien personas, kam ir uzturēšanās tiesības, nekļūst par pārmērīgu slogu uzņēmējas [uzņēmošās] dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, tās nebūtu jāizraida. Tādēļ sociālās palīdzības sistēmas izmantošana nedrīkst būt priekšnoteikums tūlītējai izraidīšanai. Lai noteiktu, vai sociālās palīdzības saņēmējs ir kļuvis par pārmērīgu slogu sociālās palīdzības sistēmai, un liktu viņu izraidīt, uzņēmējai [uzņēmošajai] dalībvalstij būtu jāpārbauda, vai konkrēto gadījumu ir izraisījušas pagaidu grūtības, un būtu jāņem vērā uzturēšanās ilgums, personiskie apstākļi un piešķirtā atbalsta summa. Izraidīšanu nekādā ziņā nedrīkstētu piemērot darba ņēmējiem, pašnodarbinātām personām vai darba meklētājiem, kas atbilst Tiesas definīcijai, izņemot gadījumus, kad tas notiek sabiedriskās kārtības vai valsts drošības dēļ.”

- 9 Direktīvas 2004/38 7. pantā ir regulētas Eiropas Savienības pilsoņu tiesības uzturēties ilgāk par trim mēnešiem dalībvalstī, kuras pilsoņi tie nav. Saskaņā ar šī panta 1. punktu:

“Visiem Savienības pilsoņiem ir tiesības uzturēties citas dalībvalsts teritorijā ilgāk nekā trīs mēnešus, ja:

- a) viņi ir darba ņēmēji vai pašnodarbinātas personas uzņēmējā [uzņēmošajā] dalībvalstī; vai arī

- b) viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par uzņēmējas [uzņemošās] dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā, un viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums [visaptveroša veselības apdrošināšana] uzņēmējā [uzņemošajā] dalībvalstī; vai arī

- c) — viņi ir reģistrēti privātā vai sabiedriskā iestādē, ko kreditē [akreditē] vai finansē uzņēmēja [uzņemošā] dalībvalsts, pamatojoties uz saviem tiesību aktiem vai administratīvo praksi, lai apmeklētu mācības, tostarp arodmācības, un
 - viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums [visaptveroša veselības apdrošināšana] uzņēmējā [uzņemošajā] dalībvalstī un viņi, iesniedzot deklarāciju vai pēc savas izvēles izmantojot līdzvērtīgus paņēmienus, pierāda attiecīgajai valsts iestādei, ka viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem un ka viņi nekļūs par uzņēmējas [uzņemošās] dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā; vai arī

- d) viņi ir ģimenes locekļi, kas pavada Savienības pilsoni vai ieceļo kopā ar Savienības pilsoni, kurš atbilst a), b) vai c) apakšpunktā minētajiem nosacījumiem.”

¹⁰ Direktīvas 2004/38 12. panta ar nosaukumu “Ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšana Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas gadījumā” 3. punktā ir noteikts:

“Savienības pilsonim izceļojot no uzņēmējas [uzņemošās] dalībvalsts vai nomirstot, viņa/viņas bērni vai tas vecāks, kurš faktiski uzrauga bērnus [kura faktiskajā aizgādībā ir bērni], neatkarīgi no valstiskās piederības [pilsonības], ja bērni uzturas uzņēmējā

[uzņēmumā] dalībvalstī un ir reģistrēti izglītības iestādē, lai tajā mācītos, nezaudē uzturēšanās tiesības, līdz bērni ir pabeiguši mācības.”

- 11 Minētās direktīvas 16. pantā ir noteikts, ka Eiropas Savienības pilsoņiem, kas likumīgi un nepārtraukti ir uzturējušies uzņēmumā dalībvalstī piecus gadus, ir tiesības pastāvīgi uzturēties šajā valstī.
- 12 Direktīvas 2004/38 24. panta 1. punktā ir sevišķi noteikts, ka, pamatojoties uz šo direktīvu, EK līguma piemērošanas jomā pret visiem Eiropas Savienības pilsoņiem, kas uzturas uzņēmumā dalībvalstī, ir attieksme, kas ir vienlīdzīga ar šīs dalībvalsts pilsoņiem.
- 13 Kā izriet no Direktīvas 2004/38 40. panta 1. punkta pirmās daļas, dalībvalstīm bija jānodrošina, ka stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai līdz 2006. gada 30. aprīlim nodrošinātu atbilstību šai direktīvai.

Valsts tiesiskais regulējums

- 14 Direktīvas 2004/38 noteikumi Apvienotās Karalistes valsts tiesību sistēmā ir transponēti ar 2006. gada imigrācijas noteikumiem (Eiropas Ekonomikas zona) (*Immigration (European Economic Area) Regulations 2006*).
- 15 Attiecībā uz mājokļa pabalstu 1996. gada Mājokļa likuma (*Housing Act 1996*) VII nodaļā to ir paredzēts piešķirt attiecīgām personām, kuras ir bezpajumtnieki un kuras atbilst noteiktiem kritērijiem.

- 16 Precizējumi attiecībā uz šo pabalstu ir aprakstīti (Anglijas) 2006. gada Mājokļa un bezpajumtes pabalsta noteikumos (*Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) (England) Regulations 2006*).
- 17 Saskaņā ar norādēm iesniedzējtiesas lēmumā atbilstoši šo noteikumu 6. pantam personai, kura ir ārvalstnieks un kura nav pakļauta imigrācijas kontrolēm, ir tiesības uz mājokļa pabalstu tikai tad, ja tā pastāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē un tai ir tiesības tajā uzturēties.
- 18 Šajā kontekstā jāuzskata, ka, atskaitot Lielbritānijas pilsoņus, tiesības uzturēties Apvienotajā Karalistē ir dalībvalstu pilsoņiem, kuriem saskaņā ar Eiropas Savienības tiesībām ir tiesības ieceļot Apvienotajā Karalistē un tajā ilgstoši uzturēties.
- 19 No attiecīgajām valsts tiesību normām izriet, ka M. Teikseiras tiesības uz mājokļa pabalstu ir atkarīgas no tā, vai viņai saskaņā ar Eiropas Savienības tiesībām ir tiesības uzturēties Apvienotajā Karalistē.

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

- 20 Portugāles pilsone M. Teikseira ar savu vīru, kurš arī ir Portugāles pilsonis, ieradās Apvienotajā Karalistē 1989. gadā un šajā dalībvalstī strādāja no 1989. līdz 1991. gadam. 1991. gada 2. jūnijā tur piedzima viņu meita Patrīcija [*Patricia*]. Pēc tam M. Teikseira ar vīru izšķīrās, bet viņi abi turpināja dzīvot Apvienotajā Karalistē.

- 21 Pēc 1991. gada M. Teikseira Apvienotajā Karalistē strādāja ar pārtraukumiem. Kad Patrīcija Apvienotajā Karalistē uzsāka skolas gaitas, M. Teikseira nestrādāja algotu darbu, bet, kad Patrīcija gāja skolā, viņa ik pa laikam strādāja. Pēdējās viņas darba attiecības Apvienotajā Karalistē beidzās 2005. gada sākumā.
- 22 2006. gada 13. jūnijā tiesa nosprieda, ka Patrīcijai jādzīvo kopā ar tēvu, bet viņa var tikties ar māti tik bieži, cik vien vēlas. 2006. gada novembrī Patrīcija pieteicās bērnu aprūpes kursos *Vauxhall Learning Centre* [Vokshallas Mācību centrā] Lambetā. 2007. gada martā Patrīcija pārcēlās dzīvot pie mātes.
- 23 2007. gada 11. aprīlī M. Teikseira saskaņā ar 1996. gada Mājokļa likuma VII nodaļu lūdza bezpajumtniekiem paredzēto mājokļa pabalstu. Apgalvojumu par viņas uzturēšanās tiesībām Apvienotajā Karalistē viņa pamatoja ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, kā Tiesa to ir interpretējusi 2002. gada 17. septembra spriedumā lietā C-413/99 *Baumbast* un *R* (*Recueil*, I-7091. lpp.).
- 24 *London Borough of Lambeth* atbildīgais ierēdnis uzskatīja, ka M. Teikseira nevar saņemt mājokļa pabalstu, un līdz ar to viņš M. Teikseiras lūgumu noraidīja.
- 25 M. Teikseira šo lēmumu apstrīdēja pie ierēdņa, kurš ir atbildīgs par pārskatīšanas prasību izskatīšanu, un tas, uzskatot, ka Regulas Nr. 1612/68 12. pants ar Direktīvu 2004/38 ir grozīts un ka M. Teikseira, ņemot vērā, ka viņa nav ekonomiski patstāvīga, pamatojoties uz šo pantu, nevar apgalvot, ka viņai būtu uzturēšanās tiesības, sākotnējo lēmumu atstāja negrozītu.

26 M. Teikseira šo lēmumu pārsūdzēja *County Court*.

27 Šajā tiesā M. Teikseira atzina, ka viņai nav uzturēšanās tiesību saskaņā ar Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punktu, ka viņa neatbilst šīs direktīvas 7. panta 3. punktā paredzētajiem nosacījumiem, lai varētu uzskatīt, ka viņa ir saglabājusi darbaņēmēja statusu, un ka viņai nav pastāvīgas uzturēšanās tiesību saskaņā ar minētās direktīvas 16. pantu.

28 Viņa apgalvoja, ka vienīgais pamats, kura dēļ viņa uzskata, ka viņa var prasīt uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē, ir tas, ka viņas meita tur mās un viņai ir pastāvīgas uzturēšanās tiesības, kas izriet no Regulas Nr. 1612/68 12. panta, kā to interpretējusi Tiesa iepriekš minētajā spriedumā lietā *Baumbast* un *R*, un ka kopš 2007. gada marta meita ir viņas faktiskajā aizgādībā.

29 Tā kā *County Court* ar 2007. gada 16. novembra spriedumu viņas prasību noraidīja, M. Teikseira par to iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā.

30 Šajā tiesā M. Teikseira apgalvoja, ka viņas meitai atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam Apvienotajā Karalistē ir pastāvīgas uzturēšanās tiesības, ka arī viņai pašai šajā dalībvalstī ir uzturēšanās tiesības, jo meita ir viņas faktiskajā aizgādībā, un ka, lai saskaņā ar minēto 12. pantu saņemtu uzturēšanās tiesības, nav nepieciešams, lai bērns vai persona, esot aizgādībā, spētu sevi uzturēt.

31 Atbildētāji pamata lietā apgalvo, ka kopš Direktīvas 2004/38 pieņemšanas noteikumi, kas regulē Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības dalībvalstīs, esot izklāstīti tādējādi, ka jebkuru uzturēšanās tiesību īstenošana, pat ja tās izriet no Regulas Nr. 1612/68 12. panta, ir atkarīga no tā, vai attiecīgās personas atbilst

šajā direktīvā noteiktajām uzturēšanās prasībām. Tā kā M. Teikseira pati atzīst, viņa neatbilst minētās direktīvas 7. un 16. pantā noteiktajām uzturēšanās tiesību piešķiršanas prasībām, *London Borough of Lambeth* esot bijušas tiesības secināt, ka viņai nav šādu tiesību un ka līdz ar to viņa nevar saņemt mājokļa pabalstu.

³² Pakārtoti atbildētāji pamata lietā apgalvo, ka, lai arī M. Teikseirai saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, pat ja viņa neatbilst Direktīvā 2004/38 paredzētajām prasībām, ir iespēja iegūt uzturēšanās tiesības, tomēr šīs tiesības esot atkarīgas no tā, vai prasītāja pamata lietā spēj pati sevi uzturēt, bet prasītāja pamata lietā nespējot pati sevi uzturēt. Turklāt vecākam, kura aizbildnībā ir bērns, piešķirtās uzturēšanās tiesības beigsies, kad bērns sasniegs 18 gadu vecumu. Visbeidzot, tā kā laikā, kad viņas meita sāka mācīties, M. Teikseira nebija darba ņēmēja un pēc tam ir strādājusi tikai īsus nodarbinātības periodus, viņai neesot tiesību prasīt uzturēšanās tiesības, atsaucoties tikai uz to, ka viņas meita turpina mācības.

³³ *Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)*, kura jau bija lūgusi Tiesu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā, par kuru tika pieņemts spriedums lietā C-310/08 *Ibrahim* un *Secretary of State for the Home Department* (Krājums, I-1065. lpp.), kas attiecas uz uzturēšanās tiesībām vecākam, kurš nav Eiropas Savienības pilsonis, bet kura bērniem ir Dānijas pilsonība un viņi mācās Apvienotajā Karalistē, nolēma apturēt tiesvedību arī pamata lietā un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“Vai apstākļos, kad

— Eiropas Savienības pilsoni ir ieradusies Apvienotajā Karalistē,

- viņa zināmos laika posmos Apvienotajā Karalistē ir bijusi darba ņēmēja,
 - viņa ir izbeigusi darba tiesiskās attiecības, bet nav aizbraukusi no Apvienotās Karalistes,
 - viņa nav saglabājusi darba ņēmējas statusu un viņai nav ne uzturēšanās tiesību atbilstoši Direktīvas 2004/38 [..] 7. pantam, ne pastāvīgās uzturēšanās tiesību atbilstoši šīs direktīvas 16. pantam,
 - ES pilsones bērns ir sācis mācīties laikā, kad ES pilsonē nebija darba ņēmēja, bet turpinājis mācības Apvienotajā Karalistē laika posmos, kad ES pilsonē strādāja Apvienotajā Karalistē,
 - bērns ir šīs ES pilsones faktiskajā aizgādībā un
 - viņa un viņas bērns nespēj paši sevi nodrošināt:
- 1) ES pilsonēi ir uzturēšanās tiesības Apvienotajā Karalistē tikai tad, ja viņa atbilst Direktīvas 2004/38 [..] prasībām,

vai

- 2) a) ES pilsonei ir uzturēšanās tiesības, kas izriet no [...] Regulas Nr. 1612/68 [...] 12. panta, kā to interpretējusi Tiesa, bez vajadzības ievērot Direktīvā 2004/38 [...] paredzētos nosacījumus,

un,

- b) ja tā ir, vai viņas rīcībā ir jābūt pietiekamiem līdzekļiem, lai nekļūtu par apgrūtinājumu uzņemošās dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai viņas norādītajā uzturēšanās laikā, kā arī visaptverošam veselības apdrošināšanas segumam uzņemošajā dalībvalstī;

- c) ja tā ir, vai, lai saņemtu uzturēšanās tiesības atbilstoši Regulas [...] Nr. 1612/68 [...] 12. pantam, kā to interpretējusi Tiesa, bērnam bija jāsāk mācības laikā, kad ES pilsonē bija darba ņēmēja, vai pietiek ar to, ka ES pilsonē kādu laiku ir bijusi darba ņēmēja pēc tam, kad bērns sāka mācīties;

- d) vai ES pilsones uzturēšanās tiesības, kas tai ir sakarā ar to, ka tās faktiskajā aizgādībā ir bērns, kurš mācās, beidzas, kad viņas bērns sasniedz 18 gadu vecumu?

- 3) Vai tad, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, risinājums ir atšķirīgs tādos šīs lietas apstākļos, kad bērns ir sācis mācīties pirms dienas, līdz kurai dalībvalstīm bija jāievieš Direktīva 2004/38 [...], bet māte nav kļuvusi par personu, kas nodrošina

faktisko aizgādību, un nav lūgusi uzturēšanās tiesības šajā sakarā līdz 2007. gada martam, t.i., pēc laika, kad direktīvai bija jābūt ieviestai?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu un otrā jautājuma a) daļu

³⁴ Ar pirmo jautājumu un otrā jautājuma a) daļu, kas ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tādos apstākļos kā pamata lietā esošie dalībvalsts pilsonis, kurš ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, kurā mācās viņa bērns, pamatojoties uz Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, kā vecāks, kura faktiskajā aizgādībā ir šis bērns, var atsaukties uz uzturēšanās tiesībām šajā dalībvalstī, tam nepastāvot pienākumam ievērot Direktīvā 2004/38 paredzētos nosacījumus, vai arī uzturēšanās tiesības viņam var tikt piešķirtas tikai tad, ja viņš atbilst minētajiem nosacījumiem.

³⁵ Regulas Nr. 1612/68 12. pantā ir noteikts, ka dalībvalsts pilsoņa, kurš ir vai ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, bērni, kas uzturas tās teritorijā, ir tiesīgi mācīties vispārējās izglītības, mācekļa un profesionālās izglītības programmās ar tādiem pašiem nosacījumiem kā minētās valsts pilsoņi.

³⁶ Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Baumbast* un *R Tiesa* kopā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantā noteiktajām tiesībām uz pieeju izglītībai un noteiktos apstākļos atzina

migrējoša darba ņēmēja vai bijuša migrējoša darba ņēmēja bērna uzturēšanās tiesības, ja šis bērns vēlas mācīties uzņemošajā dalībvalstī, kā arī uzturēšanās tiesības vecākam, kurš nodrošina šī bērna faktisko aizgādību.

³⁷ Pirmkārt, Tiesa nosprieda, ka Eiropas Savienības pilsoņa bērni, kas ir apmetušies dalībvalstī, kamēr viens no viņu vecākiem šajā dalībvalstī izmanto uzturēšanās tiesības kā migrējošs darba ņēmējs, ir tiesīgi tur uzturēties, lai saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu apgūtu vispārējās izglītības programmas. Tam, ka attiecīgo bērnu vecāki pa to laiku ir šķīrušies, un tam, ka vecāks, kurš izmantoja uzturēšanās tiesības kā migrējošs darba ņēmējs, vairs neveic saimniecisku darbību uzņemošajā dalībvalstī, šajā sakarā nav nozīmes (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Baumbast* un *R*, 63. punkts).

³⁸ Otrkārt, Tiesa arī nosprieda, ka tādējādi, kad bērniem saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu ir tiesības turpināt mācības uzņemošajā dalībvalstī, kaut gan viņu vecāki, kas par viņiem rūpējas, riskē zaudēt uzturēšanās tiesības, ja šiem vecākiem viņu bērnu izglītības iegūšanas laikā tiek atteikta iespēja palikt uzņemošajā dalībvalstī, bērniem varētu tikt liegtas tiesības, ko viņiem ir piešķīris Eiropas Savienības likumdevējs (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Baumbast* un *R*, 71. punkts).

³⁹ Pēc tam, kad Tiesa minētā sprieduma lietā *Baumbast* un *R* 72. punktā bija atgādinājusi, ka Regula Nr. 1612/68 ir jāinterpretē saskaņā ar prasību ievērot tiesības uz ģimenes dzīvi, kas ir paredzētas 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā, tā šī sprieduma 73. punktā secināja, ka migrējoša darba ņēmēja bērna tiesības saskaņā ar šīs regulas 12. pantu ar pēc iespējas labākiem nosacījumiem turpināt mācīties uzņemošajā dalībvalstī noteikti ietver to, ka bērnam ir jābūt tiesībām būt kopā ar personu, kuras faktiskajā aizgādībā viņš ir, un tāpēc šai personai ir jābūt tiesībām dzīvot kopā ar bērnu minētajā dalībvalstī, kamēr viņš mācās.

40 No iesniedzējtiesas lēmuma izriet, ka valsts tiesa vēlas noskaidrot, vai tiesības, kas tādējādi ir atzītas bērnam un vecākam, kura faktiskajā aizgādībā ir bērns, ir pamatotas ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu vai, kopā piemērojot šīs regulas 10. un 12. panta noteikumus.

41 Pēdējā gadījumā, tā kā minētais 10. pants ir atcelts un aizstāts ar Direktīvas 2004/38 noteikumiem, iesniedzējtiesa jautā, vai iepriekš minētajā spriedumā lietā *Baumbast* un *R* sniegtā interpretācija ir piemērojama arī pēc Direktīvas 2004/38 stāšanās spēkā un vai uzturēšanās tiesības personai, kuras faktiskajā aizgādībā bērns ir, turpmāk nav atkarīgas no šajā direktīvā noteiktajiem uzturēšanās tiesību izmantošanas nosacījumiem.

42 Attiecībā uz tādu personu kā prasītāja pamata lietā, kura ir izbeigusi darba tiesiskās attiecības un nav saglabājusi darba ņēmēja statusu, šie nosacījumi izriet no Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta, saskaņā ar kuru dalībvalsts pilsonim ir tiesības uzturēties citā dalībvalstī, neveicot saimniecisku darbību, ilgāk nekā trīs mēnešus, ja viņa līdzekļi ir pietiekami viņam pašam un viņa ģimenes locekļiem un viņiem ir visaptveroša veselības apdrošināšana uzņemošajā dalībvalstī.

43 Šajā kontekstā ir jāpārbauda, vai, kā to apgalvo M. Teikseira, Portugāles valdība, Eiropas Kopienų Komisija un EBTA Uzraudzības iestāde, pat pēc Direktīvas 2004/38 spēkā stāšanās ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu ir atļauts atzīt uzturēšanās tiesības personai, kuras faktiskā aizgādībā uzņemošajā dalībvalstī ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kurš mācās šajā dalībvalstī.

44 Pirmkārt, migrējošo darba ņēmēju bērnu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz pieeju izglītībai saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu attiecas tikai uz bērniem, kuri uzturas tajā dalībvalstī, kurā ir vai ir bijis nodarbināts viens no viņa vecākiem.

45 Pieeja izglītībai ir atkarīga arī no iepriekšējas bērna apmešanās uz dzīvi uzņemtajā dalībvalstī. Kā to savu secinājumu 39. punktā norādījusi ģenerālvokāte, bērni, kuri kā migrējoša darba ņēmēja ģimenes locekļi ir apmetušies uz dzīvi uzņemtajā dalībvalstī, tāpat kā migrējoša darba ņēmēja bērns, kurš kā pamata lietā M. Teikseiras meita kopš savas dzimšanas dzīvo dalībvalstī, kurā viņa tēvs vai māte ir vai ir bijuši nodarbināti, var prasīt tiesības uz pieeju izglītībai šajā valstī.

46 Pretēji tam, ko apgalvo *London Borough of Lambeth*, kā arī Apvienotās Karalistes un Dānijas valdības, Regulas Nr. 1612/68 12. pants, kā to iepriekš minētajā spriedumā lietā *Baumbast* un *R* interpretējusi Tiesa, atļauj atzīt pastāvīgas bērna uzturēšanās tiesības kopā ar viņa tiesībām uz pieeju izglītībai. Sevišķi tiesību uz pieeju izglītībai izmantošana atbilstoši minētās regulas 10. panta 1. punkta a) apakšpunktam, kad šī norma vēl bija spēkā, nebija atkarīga no nosacījuma, ka bērns visu savu mācību laiku saglabā īpašas uzturēšanās tiesības.

47 1995. gada 4. maija sprieduma lietā *C-7/94 Gaal (Recueil, I-1031. lpp.)* 21.–24. punktā Tiesa ir noraidījusi argumentāciju, saskaņā ar kuru pastāvēt cieša saistība starp Regulas Nr. 1612/68 10. un 11. pantu, no vienas puses, un šīs regulas 12. pantu, no otras puses, līdz ar ko pēdējā norma piešķirot tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi pieejai izglītībai uzņemtajā dalībvalstī tikai tiem bērniem, kuri atbilst šajā 10. un 11. pantā paredzētajiem nosacījumiem. Minētā sprieduma lietā *Gaal* 23. punktā Tiesa skaidri ir norādījusi, ka 12. pantā nav nevienas atsaucis uz minēto 10. un 11. pantu.

- 48 Padarīt tiesību uz pieeju izglītībai izmantošanu atkarīgu no atsevišķu bērna uzturēšanās tiesību, kuras ir jānovērtē atbilstoši citām šīs regulas normām, pastāvēšanas būtu pretēji kontekstam, kādā ietilpst Regulas Nr. 1612/68 12. pants, kā arī šī panta mērķim (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Gaal*, 25. punkts).
- 49 No tā izriet, ka, tiklīdz ir iegūtas tiesības uz pieeju izglītībai, kuras bērnam izriet no minētās regulas 12. panta sakarā ar tā apmešanos uzņemtajā dalībvalstī, kurā viens no viņa vecākiem ir vai ir bijis nodarbināts, bērns saglabā uzturēšanās tiesības un tās nevar tikt apšaubītas minētās regulas 10. pantā paredzēto nosacījumu neievērošanas dēļ.
- 50 Otrkārt, bērnu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz pieeju izglītībai nav atkarīgas no apstākļa, vai viņu tēvs vai māte uzņemtajā dalībvalstī saglabā migrējoša darba ņēmēja statusu. Tādējādi, kā tas izriet no pašas minētā 12. panta redakcijas, šīs tiesības attiecas ne tikai uz migrējošo darba ņēmēju bērniem, bet arī uz bijušo migrējošo darba ņēmēju bērniem.
- 51 Turklāt iepriekš minētā sprieduma lietā *Baumbast* un *R* 69. punktā Tiesa skaidri ir norādījusi, ka Regulas Nr. 1612/68 12. panta mērķis ir nodrošināt, lai darba ņēmēja, kurš ir vienas dalībvalsts pilsonis, bērni, pat ja viņš vairs neveic algotu darbu uzņemtajā dalībvalstī, varētu uzsākt un vajadzības gadījumā — pabeigt savu izglītību šajā dalībvalstī.
- 52 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Regulas Nr. 1612/68 12. pantā ir tikai prasīts, lai bērns būtu dzīvojis ar vecākiem vai vienu no viņiem dalībvalstī laikā, kad vismaz viens no vecākiem tajā dzīvoja darba ņēmēja statusā (1988. gada 21. jūnija spriedums lietā 197/86 *Brown, Recueil*, 3205. lpp., 30. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Gaal*, 27. punkts).

- 53 Regulas Nr. 1612/68 12. panta piemērošana ir jāveic patstāvīgi, ievērojot Eiropas Savienības tiesību normas, kurās ir skaidri noteikti nosacījumi uzturēšanās tiesību citā dalībvalstī izmantošanai.
- 54 Šāda Regulas Nr. 1612/68 12. panta neatkarība no šīs pašas regulas 10. panta 10. panta, kurš šobrīd ir atcelts, bija pamats Tiesas judikatūrai, kura ir atgādināta šī sprieduma 37.–39. punktā, un nav apstrīdēta, stājoties spēkā Direktīvai 2004/38.
- 55 *London Borough of Lambeth*, kā arī Apvienotās Karalistes un Dānijas valdības apgalvo, ka kopš tās stāšanās spēkā Direktīva 2004/38 esot vienīgais pamats nosacījumiem, kuri regulē Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību dalībvalstīs īstenošanu, un līdz ar to nekādas uzturēšanās tiesības vairs nevarot izsecināt no Regulas Nr. 1612/68 12. panta.
- 56 Šajā sakarā nekas neliek domāt, ka, pieņemot Direktīvu 2004/38, Kopienų likumdevējs ir vēlējis grozīt minēto 12. pantu, kā to ir interpretējusi Tiesa, lai turpmāk attiecinātu tā normatīvo saturu tikai uz tiesībām uz pieeju izglītībai.
- 57 Šajā kontekstā jānorāda, ka atšķirībā no Regulas Nr. 1612/68 10. un 11. panta tās 12. pants ar Direktīvu 2004/38 nav atcelts un nav pat grozīts. Tātad Eiropas Savienības likumdevējs ar to nav vēlējis noteikt ierobežojumus šī 12. panta, kāds tas interpretēts Tiesas judikatūrā, piemērošanas jomai.

58 Šādu interpretāciju apstiprina apstākļi, ka no Direktīvas 2004/38 projekta izriet, ka tā tika izstrādāta tā, lai panāktu tās atbilstību iepriekš minētajam spriedumam lietā *Baumbast un R* (COM(2003) 199, galīgā redakcija, 7. lpp.).

59 Turklāt, ja ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu būtu piešķirtas tikai tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi pieejai izglītībai, neparedzot nekādas uzturēšanās tiesības migrējošo darba ņēmēju bērniem, tas kopš Direktīvas 2004/38 stāšanās spēkā būtu kļuvis lieks. Direktīvas 2004/38 24. panta 1. punktā ir paredzēts, ka Līguma piemērošanas jomā pret visiem Eiropas Savienības pilsoņiem, kas uzturas uzņemošajā dalībvalstī, ir ar šīs valsts pilsoņiem vienlīdzīga attieksme, un šajā sakarā tika nospriests, ka pieeja izglītībai ietilpst Eiropas Savienības tiesību piemērošanas jomā (skat. it īpaši 1985. gada 13. februāra spriedumu lietā 293/83 *Gravier, Recueil*, 593. lpp., 19. un 25. punkts).

60 Visbeidzot, ir jānorāda, ka atbilstoši preambulas trešajam apsvērumam Direktīvas 2004/38 mērķis ir vienkāršot un nostiprināt visu Eiropas Savienības pilsoņu brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības (šajā ziņā skat. 2008. gada 25. jūlija spriedumu lietā C-127/08 *Metock u.c.*, Krājums, I-6241. lpp., 59. punkts). Tomēr, ja tādos apstākļos kā pamata lietā esošie Regulas Nr. 1612/68 12. panta piemērošana tiktu padarīta atkarīga no nosacījumiem, kuri noteikti šīs direktīvas 7. pantā, tad migrējošo darba ņēmēju bērnu uzturēšanās tiesībām uzņemošajā dalībvalstī, lai tur uzsāktu vai turpinātu mācības, un vecāka, kura faktiskā aizgādībā tie ir, uzturēšanās tiesībām tiktu piemēroti stingrāki nosacījumi par tiem, kādi tiem bija piemērojami pirms minētās direktīvas stāšanās spēkā.

61 Līdz ar to uz pirmo jautājumu un otrā jautājuma a) daļu ir jāatbild, ka tādos apstākļos kā pamata lietā esošie dalībvalsts pilsonis, kurš ir bijis nodarbināts citā dalībvalstī, kurā viņa bērns turpina mācīties, var kā vecāks, kura faktiskā aizgādībā ir šis bērns, atsaukties

uz uzturēšanās tiesībām uzņemošajā dalībvalstī, pamatojoties tikai uz Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, tam nepastāvot pienākumam ievērot Direktīvā 2004/38 paredzētos nosacījumus.

Par otrā jautājuma b) daļu

62 Ar otrā jautājuma b) daļu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā ir bērns, kurš saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu izmanto tiesības turpināt mācības, ir atkarīgas no tā, vai šim vecākam ir pietiekami līdzekļi, lai uzturēšanās laikā nekļūtu par apgrūtinājumu šīs dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, kā arī visaptverošs veselības apdrošināšanas segums tajā.

63 *London Borough of Lambeth*, kā arī Apvienotās Karalistes un Dānijas valdības apgalvo, ka vecāku iespēja izmantot uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, iepriekš minētajā spriedumā lietā *Baumbast* un *R* ir atzītas tikai īpašajos apstākļos, kādi bija šajās divās lietās, par kurām ir taisīts minētais spriedums, kuros bija izpildīta prasība, ka Eiropas Savienības pilsoņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem. Līdz ar to šī judikatūra nav piemērojama gadījumos, kad šis nosacījums nav izpildīts.

64 Tomēr šos argumentus nevar pieņemt.

65 Vienā no lietām, par kuru ir taisīts iepriekš minētais spriedums lietā *Baumbast* un *R*, *Baumbastu* — bērnu, kuru uzturēšanās uzņemošajā dalībvalstī tiesības saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu tika aplūkotas attiecīgajā lietā — tēvam neapšaubāmi bija pietiekami līdzekļi sev un savas ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par apgrūtinājumu šīs dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai. Tomēr tas, vai *Baumbasts* spēj iztikt ar saviem līdzekļiem, tika aplūkots tikai trešajā iesniedzējtiesas jautājumā attiecībā uz šo lietu

saistībā ar viņa uzturēšanās tiesībām, ņemot vērā EKL 18. pantu un Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīvu 90/364/EEK par tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām] (OV L 180, 26. lpp.).

⁶⁶ Savukārt Tiesas sniegtās atbildes uz pirmajiem diviem prejudiciālajiem jautājumiem par bērnu un to mātes, kuras aizgādībā tie atradās, uzturēšanās tiesībām bija balstītas nevis uz to ekonomisko neatkarību, bet uz apstākli, ka Regulas Nr. 1612/68 mērķis, proti, darba ņēmēju brīva pārvietošanās, prasa, lai darba ņēmēja ģimene vislabākajos apstākļos integrētos uzņēmējā dalībvalstī, un ka, vecākiem, kuru aizgādībā ir bērni, to izglītības iegūšanas laikā liedzot iespēju palikt uzņēmējā dalībvalstī, bērniem varētu tikt liegtas tiesības, ko viņiem ir atzinis Eiropas Savienības likumdevējs (iepriekš minētais spriedums lietā *Baumbast* un *R*, 50. un 71. punkts).

⁶⁷ Katrā ziņā tiktāl, ciktāl iepriekš minētā sprieduma lietā *Baumbast* un *R* 74. punktā Tiesa ir atgādinājusi, ka, ņemot vērā Regulas Nr. 1612/68, īpaši tās 12. panta, kontekstu un mērķi, šo tiesību normu nevar interpretēt šauri un tai nedrīkst liegt tās lietderīgo iedarbību, pamatojoties uz šo spriedumu, nevar apgalvot, ka attiecīgo uzturēšanās tiesību piešķiršana būtu pakļauta prasībai būt ekonomiski neatkarīgam. Tiesa pat netieši nav savu argumentāciju pamatojusi ar šādu prasību.

⁶⁸ Tādu interpretāciju, saskaņā ar kuru bērnu, kuri tur mācās, un vecāka, kura faktiskajā aizgādībā tie ir, uzturēšanās uzņēmējā dalībvalstī tiesības nav atkarīgas no nosacījuma par pietiekamu līdzekļu un visaptverošas veselības apdrošināšanas esamības ievērošanas, apstiprina Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punkts, kurā ir noteikts, ka, Eiropas Savienības pilsonim izceļojot no uzņēmējās dalībvalsts vai nomirstot, viņa/viņas bērni vai tas vecāks, kura faktiskā aizgādībā ir bērni, neatkarīgi no valstiskās piederības, ja bērni uzturas uzņēmējā dalībvalstī un ir reģistrēti izglītības iestādē, lai tajā mācītos, nezaudē uzturēšanās tiesības, līdz bērni ir pabeiguši mācības.

69 Kaut arī šī norma nav piemērojama pamata lietā, tomēr tā norāda uz īpašo nozīmi, kāda Direktīvā 2004/38 piešķirta bērnu, kuri turpina mācības uzņemtajā dalībvalstī, un vecāku, kuru aizgādībā tie ir, stāvoklim.

70 Tādējādi uz otrā jautājuma b) daļu ir jāatbild, ka uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā bērns ir, kas saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu izmanto tiesības turpināt mācības, nav atkarīgas no tā, vai šim vecākam ir pietiekami līdzekļi, lai uzturēšanās laikā neklātu par apgrūtinājumu šīs dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, kā arī visaptverošs veselības apdrošināšanas segums tajā.

Par otrā jautājuma c) daļu

71 Ar otrā jautājuma c) daļu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darbaņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā valstī, ir atkarīgas no tā, vai laikā, kad šis bērns uzsāka mācības šajā valstī, viens no bērna vecākiem minētajā dalībvalstī veica profesionālu darbību kā migrējošs darbaņēmējs.

72 Atbilstoši tā formulējumam Regulas Nr. 1612/68 12. pants attiecas gan uz bērniem, kuru vecāks "ir nodarbināts" uzņemtajā dalībvalstī teritorijā, gan uz bērniem, kuru vecāks šajā valstī "ir bijis nodarbināts". Nekas šajā pantā nenorāda uz to, ka tas būtu piemērojams tikai gadījumos, kad bērna vecākiem konkrētajā brīdī, kad šis bērns uzsāka mācības, ir bijis migrējoša darbaņēmēja statuss, ne arī uz to, ka bijušo migrējošo darbaņēmēju bērniem uzņemtajā dalībvalstī tiesības uz pieeju izglītībai būtu ierobežotas.

73 Kā norādīts šī sprieduma 50. punktā, bērna tiesības uz pieeju izglītībai saskaņā ar minēto 12. pantu nav atkarīgas no tā, vai attiecīgais vecāks ir saglabājis migrējoša darba ņēmēja statusu. Tātad bijušo migrējošo darba ņēmēju bērni var atsaukties uz tiesībām, kas izriet no šī 12. panta, tāpat kā Eiropas Savienības pilsoņu, kuriem ir migrējošo darba ņēmēju statuss, bērni.

74 Ņemot vērā šī sprieduma 37. punktā atgādināto judikatūru, pietiek ar to, ka bērns, kurš turpina mācības uzņemtajā dalībvalstī, ir apmeties tajā uz dzīvi laikā, kad viens no viņa vecākiem tajā izmantoja uzturēšanās tiesības kā migrējošs darba ņēmējs. Tādējādi bērna tiesības uzturēties šajā valstī, lai tajā mācītos, atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 12. pantam un līdz ar to arī vecāka, kura faktiskā aizgādībā tas ir, uzturēšanās tiesības nevar būt atkarīgas no tā, vai laikā, kad bērns uzsāka mācības, viens no bērna vecākiem uzņemtajā dalībvalstī veica profesionālu darbību kā migrējošs darba ņēmējs.

75 Līdz ar to uz otrā jautājuma c) daļu ir jāatbild, ka uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā valstī, nav atkarīgas no tā, vai laikā, kad šis bērns uzsāka mācības, viens no bērna vecākiem minētajā valstī veica profesionālu darbību kā migrējošs darba ņēmējs.

Par otrā jautājuma d) daļu

76 Ar otrā jautājuma d) daļu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai vecāka, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā valstī, uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī beidzas, bērnam kļūstot pilngadīgam.

- 77 No Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka šo jautājumu par bērna pilngadības ietekmi uz uzturēšanās tiesībām, kuras viņa vecākam ir kā personai, kuras faktiskā aizgādībā bērns ir, ir radījis tas, ka M. Teikseiras meitai, kad tika lūgts mājokļa pabalsts, bija 15 gadi, bet pa šo laiku viņa ir sasniegusi 18 gadu vecumu, tādējādi saskaņā ar Apvienotajā Karalistē spēkā esošajiem tiesību aktiem kļūstot pilngadīga. Šis jautājums ir jāpārbauda, ņemot vērā Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, jo, kā izriet no atbildes uz pirmo jautājumu un otrā jautājuma a) daļu, ar šo normu var pamatot personas uzturēšanās tiesības M. Teikseiras gadījumā.
- 78 Pirmkārt, ir jānorāda, ka pilngadības iestāšanās tieši neietekmē bērnam saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu, kā to interpretējusi Tiesa, piešķirto tiesību pastāvēšanu.
- 79 Gan Regulas Nr. 1612/68 12. pantā paredzētās bērna tiesības iegūt izglītību, gan ar to saistītās uzturēšanās tiesības atbilstoši to jēgai un mērķim ir spēkā līdz brīdim, kad viņš pabeidz mācības.
- 80 Tā kā saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Regulas Nr. 1612/68 12. panta piemērojamība attiecas arī uz augstāko izglītību (skat. it īpaši 1989. gada 15. marta spriedumu apvienotajās lietās 389/87 un 390/87 *Echternach* un *Moritz*, *Recueil*, 723. lpp., 29. un 30. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Gaal*, 24. punkts), laiks, kad bērns beidz studijas, var būt arī pēc viņa pilngadības sasniegšanas.
- 81 Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Gaal* Tiesa, lai noteiktu, vai migrējoša darbaņēmēja bērns, kuram ir 21 gads vai vairāk un kurš vairs nav šī darbaņēmēja apgādībā, var saistībā ar pabalsta mācībām piešķiršanu atsaukties uz šajā pantā noteiktajām tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi, lēma par to, vai jēdziens “bērns” Regulas Nr. 1612/68 12. panta izpratnē attiecas tikai uz bērniem, kuri ir jaunāki par 21 gadu, vai arī uz bērniem, kuri ir migrējoša darbaņēmēja apgādībā.

- 82 Pēc tam, kad iepriekš minētā sprieduma lietā *Gaal* 24. punktā tika atgādināts, ka Regulas Nr. 1612/68 12. pantā noteiktais vienlīdzīgas attieksmes princips prasa, lai migrējoša darba ņēmēja bērns varētu turpināt mācības to sekmīgai pabeigšanai, Tiesa tā paša sprieduma 25. punktā nolēma, ka šis 12. pants attiecas uz finansiālu palīdzību, kuru var saņemt studenti, kuri jau ir tikuši tālāk savās studijās, pat ja viņi jau ir sasnieguši 21 gada vecumu vai vairāk un vairs nav savu vecāku apgādībā.
- 83 Saskaņā ar šo judikatūru, ja minētā 12. panta piemērošana tiktu padarīta atkarīga no vecuma vai aprūpējamā bērna statusa, tad tas būtu pretrunā ne tikai šīs normas formulējumam, bet arī tās garam (iepriekš minētais spriedums lietā *Gaal*, 25. punkts).
- 84 Otrkārt, ir jāpārbauda, vai tas, ka no Regulas Nr. 1612/68 12. panta izrietošās bērna tiesības, neraugoties uz vecumu, ir atzītas bērniem, kuri ir pilngadīgi vai vairs nav migrējoša darba ņēmēja apgādībā, ļauj vecākam, kurš rūpējas par pilngadīgu bērnu, uzturēties ar viņu uzņemtajā dalībvalstī līdz viņa studiju beigām.
- 85 Iepriekš minētā sprieduma lietā *Baumbast* un *R 73*. punktā Tiesa nolēma, ka migrējoša darba ņēmēja bērna tiesības ar pēc iespējas labākiem nosacījumiem turpināt mācības uzņemtajā dalībvalstī tiktu pārkāptas, ja personai, kuras faktiskā aizgādībā tas ir, nebūtu tiesību dzīvot kopā ar viņu minētajā dalībvalstī, kamēr viņš mācās.
- 86 Pat ja tiktu pieņemts, ka pilngadības vecumu sasniedzis bērns būtībā spēj pats sevi aprūpēt, tomēr vecāka, kura aizgādībā ir bērns, kas izmanto savas tiesības turpināt mācības uzņemtajā valstī, uzturēšanās tiesības var pagarināt, pārsniedzot šo vecumu,

ja bērnam, lai turpinātu un pabeigtu mācības, vēl aizvien ir nepieciešama šī vecāka aprūpe. Iesniedzējtiesai ir jāizvērtē, vai šis ir tāds gadījums.

- ⁸⁷ Līdz ar to uz otrā jautājuma d) daļu ir jāatbild, ka vecāka, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā valstī, uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī beidzas, bērnam kļūstot pilngadīgam, izņemot gadījumu, ja bērnam, lai varētu turpināt un pabeigt mācības, vēl aizvien ir nepieciešama šī vecāka klātbūtne un aprūpe.

Par trešo prejudiciālo jautājumu

- ⁸⁸ Šo jautājumu iesniedzējtiesa ir uzdevusi tikai gadījumā, ja atbilde uz pirmo jautājumu būtu apstiprinoša, proti, gadījumā, ja persona M. Teikseiras situācijā varētu izmantot uzturēšanās tiesības, tikai piemērojot Direktīvu 2004/38.
- ⁸⁹ Ņemot vērā uz pirmo jautājumu un otrā jautājuma a) daļu sniegto atbildi, uz trešo jautājumu nav jāatbild.

Par tiesāšanās izdevumiem

- ⁹⁰ Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

- 1) **tādos apstākļos kā pamata lietā esošie dalībvalsts pilsonis, kurš ir strādājis citā dalībvalstī, kurā viņa bērns turpina mācīties, var kā vecāks, kura faktiskā aizgādībā bērns ir, atsaukties uz uzturēšanās tiesībām uzņemtajā dalībvalstī, pamatojoties tikai uz Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā, kas grozīta ar Padomes 1992. gada 27. jūlija Regulu (EEK) Nr. 2434/92, 12. pantu, nepastāvot pienākumam ievērot nosacījumus, kuri paredzēti Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvā 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK;**
- 2) **uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā ir bērns, kurš saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 12. pantu izmanto tiesības turpināt mācības, nav atkarīgas no tā, vai šim vecākam ir pietiekami līdzekļi, lai uzturēšanās laikā nekļūtu par apgrūtinājumu šīs dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai, kā arī visaptverošs veselības apdrošināšanas segums tajā;**
- 3) **uzturēšanās tiesības uzņemtajā dalībvalstī, kas ir vecākam, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā**

valstī, nav atkarīgas no tā, vai laikā, kad šis bērns uzsāka mācības, viens no bērna vecākiem minētajā dalībvalstī veica profesionālu darbību kā migrējošs darba ņēmējs;

- 4) vecāka, kura faktiskā aizgādībā ir migrējoša darba ņēmēja bērns, kamēr viņš turpina mācības šajā valstī, uzturēšanās tiesības uzņemošajā dalībvalstī beidzas, bērnam kļūstot pilngadīgam, izņemot gadījumu, ja bērnam, lai varētu turpināt un pabeigt mācības, vēl aizvien ir nepieciešama šī vecāka klātbūtne un aprūpe.**

[Paraksti]